

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#top>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.
3. Про медіацію : Проект Закону України від 19 травня 2020 року № 3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.
4. Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України від 21 січня 2019 року № 172/5/10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text>.

Анатолій ШИЯН
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ

Медіація (*англ. mediation* – посередництво) – вид альтернативного врегулювання суперечок, метод вирішення суперечок із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуації таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби всіх учасників конфлікту [1].

Сучасна міжнародна і європейська концепція захисту прав людини тяжіють до тенденції відмови від виключно каральної реакції на злочин, яка не може належним чином забезпечити як права осіб, які його вчинили, так і потерпілих. Тому світова, зокрема європейська спільнота, давно почала закріплювати новий підхід до кримінального процесу, який реалізується саме через концепцію відновного правосуддя. За останні кілька десяти років було ухвалено низку міжнародних нормативно-правових актів щодо застосування відновного правосуддя. Зокрема, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу «Про положення жертв у кримінальному судочинстві», ухвалене 2001 року, зобов'язує всі держави ЄС поширювати медіацію в кримінальних справах та забезпечувати ухвалення до розгляду будь-які угоди між жертвою та правопорушником, досягнуті в процесі медіації; Резолюція Ради з соціальних та економічних питань ООН, ухвалена 2002 року, рекомендує всім державам розробляти та впроваджувати програми відновного правосуддя у національне кримінальне судочинство [2].

Слідуючи світовим та європейським практикам, український законодавець запровадив відновне правосуддя в кримінальне судочинство правом укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Порядок укладення та затвердження цієї угоди регламентується положеннями ст. 468–469, 471, 473–476 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [3]. У цьому взаємозв'язку потрібно погодитися з позицією багатьох правників про те, що медіація у кримінальних справах дає змогу вирішити конфлікт внаслідок активного залучення обох сторін, забезпечує швидше реальне відшкодування шкоди потерпілому, трансформує боротьбу між сторонами у суспільну діяльність із вирішення їх проблем, допомагає правопорушнику усвідомити свою відповідальність за скоєний злочин, зменшує кількість повторних правопорушень [4, с. 186].

16 листопада 2021 року Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про медіацію» (№ 3504), який визначає правові засади та порядок проведення медіації (процедури позасудового врегулювання). 22.11.2021 року Закон підписано головою ВРУ Р. Стефанчуком і наступного дня відправлено на підпис Президенту України [5]. Як зазначив Р. Стефанчук, це надзвичайно важливий документ, що дозволить вирішити свої суперечки, не звертаючись до суду. Законом запроваджується та врегульовується статус медіатора – незалежної та неупередженої особи, за допомогою якої сторони можуть

врегулювати конфлікт чи спір шляхом переговорів. У виграші всі. Адже впаде градус конфліктності в суспільстві. Навантаження на суди буде знижено, витрати бізнесу й держави на судочинство – зменшено, а тривалість розгляду спорів і конфліктів – скорочено. Менше конфліктів – більше компромісів [6]. Зважаючи на відгуки багатьох інших високопосадовців стосовно ухваленого закону, можна сміливо стверджувати, що він буде підписаний Президентом України найближчим часом і набере чинності.

Аналіз змісту цього закону вказує на неузгодженість деяких його положень чинним нормам КПК, які регламентують укладення угоди про примирення. Відповідно до ст. 1 Закону від 16.11.2021 року медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів (п. 4); сторони медіації – фізичні, юридичні особи або групи осіб, які звернулися до медіатора (медіаторів) чи суб'єкта, що забезпечує проведення медіації, з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору) між ними шляхом проведення медіації та уклали договір про проведення медіації (п. 7); учасники медіації – медіатор (медіатори), сторони медіації, їхні представники, законні представники, захисники, перекладач, експерт та інші особи, визначені за домовленістю сторін медіації (п. 10).

Зважаючи на викладене, є всі підстави стверджувати, що відповідно до Закону від 16.11.2021 року обов'язковим учасником укладення угоди про примирення має бути медіатор – фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном (ч. 1 ст. 9), після проходження базової та/або спеціалізованої підготовки та підтвердження набутих компетентностей отримала відповідний сертифікат (ч. 4 ст. 10), а також особа, яка до набрання чинності цим Законом пройшла навчання базовим навичкам медіатора (медіації) обсягом не менше 48 годин, що підтверджується відповідним сертифікатом (п. 2 розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення»). Але при цьому потрібно мати на увазі, що ч. 1 ст. 469 КПК визначається інше правило, а саме – домовленості стосовно угоди можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). Отже, можна констатувати, що згадані вище положення Закону від 16.11.2021 року не узгоджуються з тими, що передбачені ч. 1 ст. 469 КПК; крім того, вони обмежують права потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого на вільний вибір осіб, які можуть брати участь у домовленостях стосовно угоди про примирення.

Видається, що зазначені неузгодженості між положеннями Закону України від 16.11.2021 року і нормами КПК, які регулюють питання укладення угоди про примирення, можна вирішити шляхом внесення змін до ч. 1 ст. 469 КПК, виклавши її в такій редакції: «Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою особи-медіатора, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді)» [7, с. 116].

1. Медіація – Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>

2. Відновне правосуддя – новий підхід реагування на злочин, вчинений неповнолітніми. URL: <https://minjust.gov.ua/m/vidnovne-pravosuddya-noviy-pidhid-reaguvannya-na-zlochyn-vchineniy-nerovnolitnimi>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Літвінов В. І., Сачко О. В. Угоди у кримінальному судочинстві. *Право і суспільство*. 2016. № 6. С. 184–190.

5. Про медіацію : Закон України № 3504 від 16.11.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877

6. Руслан Стефанчук підписав Закон «Про медіацію». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Тор-новуна/216783.html>

7. Турман Н. Процесуальний статус та роль медіаторів при укладенні угод у кримінальному провадженні. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 4. С. 113–117. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/04/22.pdf>